

Tijmen Ploeg zoekt licht en lucht

Zes panden van zijn hand staan er inmiddels, en er zijn er twee op komst. Tijmen Ploeg is op de Westelijke Eilanden architect-in-opmars. Hij houdt van realistisch en modern, en verzet zich daarom steeds meer tegen historiserend bouwen, juist zo typerend voor het dorp achter het spoor. 'Door een oud pakhuis te vervangen door vergelijkbare nieuwbouw, ontken je de architectuur van deze tijd.'

MIJNTJE KLIPP

VANAF ZIJN KANTOOR met woning erboven aan het Prinseneiland – grijze golfplaten tegen de buitenmuren, zalmroze gevel, veel glas – is het niet ver naar een volgend ontwerp. Om de hoek, op nummer 91 staat het 'stadswoonhuis' van wijlen Benno Premsele en Friso Broeksma, bekende binnenhuis-, respectievelijk architect. Het smalle gebouw met een donkerbruine voorkant met rechthoekige ramen valt, hoewel duidelijk van recentere datum, niet uit de toon bij het belendende rijtje tweelingpanden, die niet als pakhuis zijn gebouwd. Tijmen Ploeg (53) is daar behoorlijk trots op. Premsele en Broeksma zochten begin jaren negentig een nieuw onderkomen waar ze konden wonen en werken met bevriende kunstenaars. Ze zagen Ploegs ontwerp voor drie woningen, twee ateliers en een gastenverblijf op het Prinseneiland en waren verkocht. Tijmen Ploeg bedacht voor de vijf meter brede en 35 meter diepe pijpenla onder andere ramen die doorlopen tot boven het plafond en grote ramen in de achtergevel, vrijwel zonder binnenmuren, waarin het daglicht steeds verrast. Ploeg en Broeksma zijn nog altijd bevriend. Terwijl de architect tekst en uitleg geeft bij

zijn ontwerp, draait de architect zijn auto juist de garage uit, onderin het pand. Dat valt niet mee. Het fietsenrek aan de overkant zorgt voor een moeilijk te nemen bocht. Broeksma moet een paar maal voor- en achteruit, met de nodige dotten gas. "Daar moet je de gemeente eens op aanspreken, Friso," roept Tijmen Ploeg. De wandeling voert verder over het water van de Prinseneilandsgracht naar de Nieuwe Teertuinen. Tijmen Ploeg wil iets laten zien wat in zijn ogen 'echt niet kan'. Al op de brug klinkt zijn afschuw over het nieuwbouwproject *Prinszicht*. Het pakhuis ernaast is al een gruwel, vindt hij, omdat het lijkt alsof het er al honderd jaar staat, terwijl het er net is neergezet. En tot overmaat van

ramp komt er nu een tweede historiserend pand naast! Van bijna 27 meter diep, met slechts een paar raampjes, 'waarin licht en lucht domweg worden ontkend'. "Volslagen idioot en doodzonde," foetert Ploeg. Hij is realistisch genoeg om te weten dat zulke bouw goed verkoopt. Maar Ploeg is vermoedelijk één van de betrekkelijk weinigen die vindt dat het niet past in de sfeer van Realen-, Bickers- en Prinseneiland. Die werden in de zeventiende eeuw bekend als werkeilanden in wat toen een uithoek van de stad was. Met scheepswerven, teertuinen en zoutketen. Waar zich florierende handelshuizen vestigden, en waar pakhuizen gebruikt werden voor de opslag van tabak, waspoeder en chocolade. Na een massale uittocht in de jaren vijftig van de vorige eeuw – de eilanden bleken niet opgewassen tegen de economische groei, de loodsen waren te krap, de pakhuizen te slecht bereikbaar – kwam de ommekeer midden jaren tachtig. Krakkers streken er neer en vestigden er hun ateliers. Nauwelijks tien jaar later ontdekten de welgestelden de Westelijke Eilanden en was er een run op de monumentale panden, en een lange wachtlijst voor zij die te laat waren. Het veranderde de eilanden in een 19de-eeuws bijna particulier dorp, met bewoners van naam, vaak kunstenaars. Op Prinseneiland had schilder Breitner zijn atelier, filmmaker Johan van der Keuken woonde er een tijd – op nummer 91, waar later de nieuwbouw voor Premsele en Broeksma kwam, en kun je er zangeres Mieke Stemerdink, kunstenaar Ans Markus en acteur/schilder Willem Nijholt tegen te lijf lopen. En iedereen kent elkaar.

MET HET VERTREK van de werven door de strenge milieumaatregelen, verandert het aanzicht van de buurt. Er komen steeds meer mogelijkheden nieuwe dingen te creëren. Tot blijdschap van Tijmen Ploeg, die sinds 1980 op de eilanden actief is en dat voorlopig wil blijven. "Het zou mooi zijn als er ooit een keer wordt gezegd: als je Ploegs architectuur wil zien, moet je naar de Westelijke Eilanden." Maar dan wel volgens de filosofie 'niet te opvallend, wel modern'. Hij tekende, samen met architecte Anke Zeinstra, voor het ontwerp van de succesformule Tussen de Bogen, de tientallen werkruimtes voor kunstenaars, ontwerpers, reclamebureaus en andere creatievelingen onder de spoordijk, die de eilanden alleen nog maar in letterlijke zin scheiden van de stad. Hij ontwierp daarmee zijn eigen uitzicht, want zijn kantoor en huis liggen er

Tijmen Ploeg in zijn woning

FOTO MERLJN DOOMERNIK

tegenover. Waar het vroeger een verloederd stuk was, met veel junks en zwervers, een autospuiterij en een schietvereniging, is inmiddels sprake van een strak vormgegeven, ambachtelijke boulevard. Synthetische architectuur bedrijven, noemt Tijmen Ploeg het. Het liefst is hij bezig 'in heel ingewikkelde situaties schijnbare tegenstellingen te verenigen'. Dat was bij Tussen de Bogen zeker het geval. De Nederland-

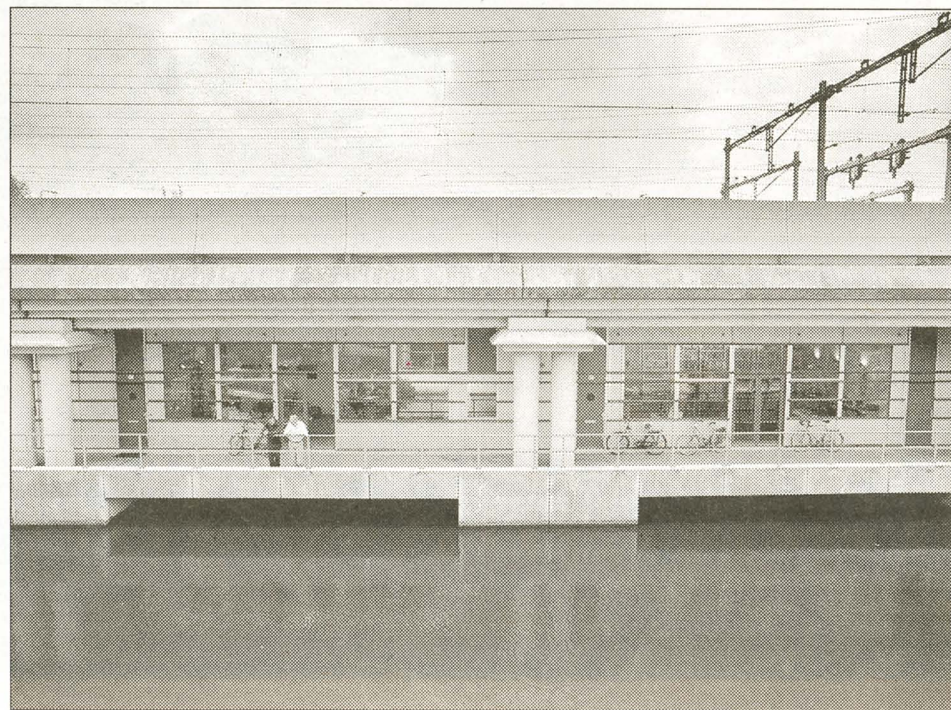
se Spoorwegen, eigenaar van het viaduct, zagen er aanvankelijk niets in. Ook het kantoor op de kop van de Sloterdijkstraat van de hand van Ploeg, grijs leisteen en met een hellende gevel, stond er niet zonder slag of stoot. Opdrachtgever Woningbouwvereniging Het Oosten kon zich eerst niet vinden in de opmerkelijke vorm. Ondanks stevige discussies hield Tijmen Ploeg vast aan zijn idee. Het gebouw kwam er. Het kenmerkt zijn manier van

werken, zegt hij. "Als ik de opdrachtgever, meestal een particulier, niet kan overtuigen, geef ik hem een hand en gaan we uit elkaar." Zo gooit hij nu alles in de strijd om de Welstandscommissie op andere gedachten te brengen over de invulling van de andere hoek van de rondlopende straat Prinseneiland. Daar wil hij dat een zogeheten orde 2-pand wijkt voor zijn nieuwbouw. Orde 2 staat voor architectonische meerwaarde

"Maar als er altijd maar wordt gekozen voor oude architectuur, dan lijkt het net alsof de architecten van nu er niet zijn."

van de gevel, volgens de zogeheten Waarderingskaart, waarop twee jaar geleden twintigduizend panden in de binnenstad een oordeel kregen over hun bestaansrecht. Het gebouw stond vroeger in een historische hoek, maar die tijd is voorbij, aldus Ploeg. Zeker nu ernaast historiserende nieuwbouw verrijst. "De Welstandscommissie moet inzien dat het gebouw niet meer beschermd hoeft te worden, en dat er iets veel mooiers voor in de plaats kan komen." De eigenaar is tevreden over Ploegs ontwerp, die overigens, pikant detail, zelf lid is van de Welstandscommissie voor de Amsterdamse buitengebieden. Dat ontwerp is tamelijk revolutionair: een dieprode blokendoos, van kalkstenen platen en glas. "Natuurlijk is lang niet alle nieuwbouw even mooi," erkent Ploeg. "Maar als er altijd maar wordt gekozen voor oude architectuur, dan lijkt het net alsof de architecten van nu er helemaal niet zijn. Hetzelfde opnieuw bouwen slaat nergens op."

MENSEN DIE MET PLOEG gewerkt hebben, roemen zijn innovatieve werkwijze. Zoals Leo Versteijlen, directeur projectontwikkeling bij Het Oosten. "Tijmen Ploeg bedenkt oplossingen en materialen die niet voor de hand liggen, zoals geperforeerde gevelplaten, vanuit een design-traditie. Als opdrachtgever maakt het je soms wat onzeker, ook omdat hij zo vasthoudend is, maar hij zorgt altijd voor een verrassingselement." Over de Galgenstraat gaat de wandeling naar de Bickersgracht. Ploeg groet iedereen die langs loopt, en iedereen groet hem. Met uitzicht op het water staan daar drie loodsen op de kade, nieuwbouw, maar gebouwd in de sfeer van vroeger. De 'vrijstaande doosjes' gaan op in hun omgeving. Tijmen Ploegs handen jeuken om ook de panden van vergane glorie-scheepswerven De Walvis en Hoijte-van Hoijtema aan te pakken, zegt hij. Gebouwen hoeven soms niet eens zoveel te veranderen om toch iets goeds te krijgen. Neem het grote gebouw op de hoek van de Kleine Bickersstraat en Prinseneiland. Daar heeft hij aan de zijkant alleen een groot gat in gemaakt om de bewoners meer licht te geven. Iedereen blij. Bij Prinseneiland 36A blijft hij staan. Voor een vrij hoge muur, die het pand erachter vrijwel afsluit van de straat. Nieuw, maar niet door hem ontworpen. "Ik ben er niet gek op," zegt hij dan ook. "Het is een gemiste kans. Als je iets creëert moet je dat laten zien. Dan benut je de stedenbouwkundige ruimte. Nu hebben bewoners er meer last van dan gemak."

Achterzijde van Tussen de bogen

FOTO MERLJN DOOMERNIK